

**Lesley Hazleton. *İlk Müslüman: Hz. Muhammed'in Hikayesi.*
Çev. Erdal Bodur. 3. baskı.
İstanbul: Kitabix Yayınları, 2013. 381 s.
ISBN: 978-605-65410-2-5**

CÜHEYMAN TAHA AYDIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türkiye
Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Divinity, Türkiye
cuheymanaydin@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0003-4951-1549>

Lesley Hazleton 1945 yılında İngiltere’de doğmuş, Musevi geleneklerine göre yetişmiş, Kudüs İbrani Üniversitesinde eğitim almış ve kendisini Agnostik olarak tanımlayan ABD vatandaşı bir oryantalisttir.¹ Yetiştığı gelenek ve Ortadoğu’da gazeteci vasfıyla geçirdiği zaman sebebiyle Hz. Muhammed (sas) dönemi olayları ve onun çok eşliliği gibi batıda problematik görülen çeşitli konuları tarihsel olarak doğru anlamlandırabilmektedir. Eser; yazarın yetiştiği dinî gelenek, tecrübeli bir kadına özgü bakış açısı ve Agnostik algının oluşturduğu bilinçsel arka plan çerçevesinde yazılmış olmasıyla klasik oryantalizmin sübjektif literatüründe farklı bir yer tutmaktadır. Yazar, kitabına “İlk Müslüman” ismini vermesinin nedenine atıf olarak “Ben Müslümanların ilkiyim.”² ayetini serlevhaya taşımıştır. Edebi kaygıları gözetken yazarın aynı zamanda betimleyici, sade ve akıcı bir dil kullandığını ifade edebiliriz. Betimlemeleri ve tarihi roman benzeri üslubu okuyucuyu olayların içine sürüklemektedir.

Hz. Muhammed’in hayatını başından sonuna bir siyer kitabı olarak ele alan Hazleton, klasik eserlerimizdeki Kur’an kaynaklı “bi’setten önce”, “Mekke dönemi” ve “Medine dönemi” tasnifinin dışına çıkmaktadır. Üç bölümden oluşan eser Hz. Muhammed’in hayatını Yetim, Sürgün ve Lider başlıkları altında ele almıştır. Bu tasnifiyle siyer yazıcılığına statüsel bir bakış geliştiren yazar Hz. Muhammed’in toplumdaki yükseliş serüvenini vurgulamaktadır. Bölüm başlıklarının altına gizlenen merkezi fikir, satır

¹ Soner Akpınar, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı* (Kahramanmaraş: SAMER Yayınları, 2019), 27.

² 6/el-En’ām:163.

aralarında Hz. Muhammed'in toplumsal statüsünden duyduğu memnuniyetsizliğe işaret eden çeşitli olaylarla desteklenmiştir. Yazarın, Hz. Muhammed'in statüsel yükselişi için komisyonculuk yapması ve Ebû Tâlib'in kızına talip olması gibi olayları nakletmesi bunlara örnek gösterilebilir. Bu yükseliş arzusu Hazleton'un kurgusuna göre Risalet döneminde de devam etmektedir. Böylece Hz. Muhammed'in sîretini İslam'ın yücelmesi temasından uzaklaştırarak konuyu Hz. Muhammed'in toplum içindeki bireysel yükselişine odaklamaktadır. Ayrıca yazar; Hz. Muhammed'in sürgün edildikten sekiz sene sonra nasıl ulusal bir kahraman olarak Mekke'yi fethettiğini, bu başarının sırrının ne olduğunu sorgular. Hazleton'un bu gibi sorularla Hz. Peygamber'i "ulusal kahraman" statüsüne sıkıştırılmaya çalıştığını görebiliriz (ss. 19-51).

Hz. Muhammed'in başarısının arkasındaki psikolojik nedenleri araştıran Hazleton, "neden?" sorusunu yalnızca yerleri belirsiz ve bu nedenle durumundan memnun olmayan insanların sorabileceğini söyler. Ona göre bir yetim olarak Hz. Peygamber toplum içerisindeki yerini sorgulamış olmalıdır. Çünkü statüko ona hiçbir şeyi karşılığını almadan vermemesine rağmen kudretli bir babaya sahip bir çocuğa bol keseden asalet dağıtıyordu. Dünya tarihinde yetim olanların başarılarına örnekler veren Hazleton; Konfüçyüs, İsaac Newton, Nietzsche ve Hz. İsa gibi birçok ismin de yetim olduğunu hatırlatmıştır. Hz. Muhammed'in de başarıları kervanına dahil olmasını "kimliğe susamışlık" ve "kendini ispat" ihtiyacını karşılamak üzere ortaya koyduğu çabaya bağlamaktadır (ss. 52-53).

İbn İshâk (ö. 151/768) ve eṭ-Ṭaberî'nin (ö. 310/923) rivayet örgüsünü statüsel bir kurguya bürümüş olan Hazleton olayları ve olguları yakın tarihi şahıslar ve fikirlerle örtüştürerek İlk Müslüman'ın zihniyetini kendisine göre yorumlamaktadır. Bu bağlamda Makyavel'den birçok alıntı yapan Hazleton'a göre Hz. Peygamber amacına giden yolda birçok şeyi mübah gören tarihi bir şahsiyet olarak görülmektedir.

Hz. Peygamber'in ilk vahiy tecrübesi üzerinde fenomenolojik³ bir yaklaşımla duran Hazleton, Hira'da o gece yaşananlara değil de yaşanmayanlara dikkat çekmektedir. Yazara göre bu hikâyede Hz. Muhammed şehre "Şükürler olsun!" nidalarıyla çevresine ışık ve sevinç saçarak bir peygamberden beklenen ruhsal hal ile inmiş olsaydı bu hikayeyi yalnızca tanrıya hürmet ve inançla uydurulmuş bir masal olarak görmek gerekirdi. Ancak hikâyeye beklenenin dışında olağan bir tepkiyle, korku duygusuyla devam etmekteydi. Böylesine dehşet verici bir deneyimin yegâne

³ Fenomenolojik yaklaşım, yaşanan deneyimin anlamlandırılmasına yönelik nitel bir araştırma yöntemidir.

tepkisinin korku olabileceğine değinen Hazleton, Hz. Muhammed'in katıksız insani tepkisinin Hira'da yaşananların gerçekliği açısından en büyük sav olduğunu düşünmektedir. Yani ilk vahiy tecrübesinin samimiyet delili vurgusunda bulunmaktadır. Kitap bu özelliğiyle Batı Literatüründe Hz. Muhammed'in vahiy tecrübesine yeni bir ufuk kazandırmaktadır.

Yazar, Batılı oryantalistlerin Hz. Muhammed tasavvurunu devam ettirerek sadece onun hayatındaki beşerî yönlere atıf yapmıştır. Hz. Muhammed'in hayatından mucizeleri ne kadar arındırırsak sîretinin o kadar olağanüstü hale dönüştüğünden bahseden yazar, Hz. Peygamber'in yaşamını efsanevi olarak nitelemektedir. Hz. Muhammed'in doğumunda yaşandığı rivayet edilen mucizelerden sütannesi olmak üzere Mekke'ye gelen kadınların bihaber olmasına dikkat çekerek bu tebşîrat rivayetlerinin sonradan üretildiğini vurgulamıştır (ss. 35-36). Şakku'ş-şadr hadisesine dair rivayetleri değerlendiren Hazleton, böylesi dehşetli bir vakanın dingin anlatımı ile Hira dağındaki ilk vahiy tecrübesi korkusunun uyuşmadığını düşünmektedir (s. 48). Bu karşılaştırma özgünlüğüyle dikkat çekmektedir. Hazleton, Şakku'ş-şadr hadisesine dair verilerle bazı oryantalistlerin yaptığı gibi Hz. Muhammed'e epilepsi tanısı koymanın yanlış olduğunu savunmaktadır. Yazara göre öyle olsaydı muhalifleri tarafından bu bilgi Hz. Muhammed'e dair bir propaganda aracı olarak kullanılırdı. Nitekim Hz. Muhammed'in muhalifleri ona yalancı, şair, sâhir gibi yakıştırmalar yapmaktan çekinmemişti. Ancak hiçbir Mekke'li onun nöbetlerden muzdarip olduğu bilgisinden istifade etmemişti (s. 50).

Lesley Hazleton, Cahiliye toplumunun âdetleri ve gereklerini iyi anlamış görünmektedir. Erkek evlat düşkünlüğü ve kız çocuklarının öldürülmesi gibi adetlerin o dönemde tüm dünyada yaygın bir eylem olduğuna değinmektedir. Dönemin Konstantiniyye'si, Atina'sı ve Roma'sıyla kıyaslandığında Mekke'de farklı bir tablonun ortada olmadığını vurgulamaktadır (s. 31). Günümüzdeki basmakalıp algının aksine Cahiliye döneminde aristokrat kesiminin tavşanlar gibi ürüyor olduğundan ve alt tabakaların onların çocuklarına sütannelik yaptıkları için daha az ürediğinden bahsetmektedir. Hazleton, bebek emzirmenin hamilelik ihtimalini azalttığı ve kadınların sütannelik yapması sebebiyle daha az üreyebildiği yorumunu yaparak bir siyer kitabında fizyolojik hallerden bahis açması sebebiyle dikkat çekmektedir (s. 33).

Modern toplumun algılarını kırarak değerlendirmeler yapmayı başaran Hazleton bugüne kadar başka bir kaynakta rastlamadığımız bir soru sorar: "Amine neden tekrar evlenmedi?" Geleneksel olarak yeni dul kalmış olan bir kadın özellikle genç yaşlarındaysa ve yeni doğmuş bir çocuğu varsa mutlaka tekrar evlenirdi. Gerekirse kayınbiraderlerinden biri öne çıkar ve vefat eden

kardeşinin eşiyle nikahlanırdı. Böylece kadın kendisini ve çocuğunu garanti altına alırdı. Hazleton bu durumda Amine'yi görmezden gelmeleri sebebiyle Haşimoğulları'nı yargılamakta ve geleneklerini terk etmekle suçlamaktadır (s. 43). Bu yorumuyla özellikle 21. yüzyılda yaşayan bir kadın olarak zihnini Cahiliye dönemindeki Arap toplumunun yapısına endekslemeyi başarmış görünmektedir.

Hazleton; Cahiliye döneminde müşrik hacıların Kâbe'yi çıplak olarak tavaf ettikleri zannının Müslümanlarda yaygın olduğu söyler. Ancak bunun bir yanlış anlaşılardan ibaret olduğunu düşünmektedir. Ona göre Cahiliye döneminde ihram günlük kıyafetlere oranla manevi bir çıplaklığa işaret etmekteydi. Ancak Müslümanlar bu manevi çıplaklık kinayesini zaman içinde unuttular ve gerçek anlamda kullanmaya başladılar. Böylece Müslümanlar, müşrik hacıların Kâbe'yi anadan üryan halde tavaf ettiğini düşünmeye başladı. Hazleton'a göre Cahiliye dönemindeki çıplak tavaf sadece manevi bir çıplaklık kinayesinden ibaretti (s. 65).

Yazar; Bahîrâ tarafından çağrılan kervanın en önemsiz isminin Hz. Muhammed olduğunu, çünkü onun davete icabet edebilecek seviyede görülmediği için geride bırakıldığını ifade etmektedir. Bu rivayetin Hz. Muhammed'in çocukluğundaki konumunu yüceltmek için türetildiğini düşünen yazara göre rivayet aslında Hz. Muhammed'in toplum içindeki gerçek konumunu da açığa çıkarmaktadır. Sonradan davete katılan Hz. Muhammed'in iki kürek kemiği arasındaki peygamberlik mührüne bakan Rahip Bahîrâ hikayesi, Hazleton'a farklı çağrışımlar yapmaktadır. Yazar, bu olayı Dalai Lama'nın her yeniden dirilişinde tanınması için üçüncü bir göğse sahip olarak doğması veya sırtında bardak çekilmesinden kalan ize benzer bir doğum lekesi bulunmasına benzetmiştir. Hazleton, kendi halkı arasında tanınmayan kahramanın diğer halkların kutsal insanlarınca hemen fark ediliyor olmasını Hz. Peygamber hakkında mucizelerle başlayan efsanenin devamı olarak görmektedir (s. 76). Yani Bahîrâ kıssasının tebşîrat yönünün bir peygamberden beklenen şekilde, olması gerektiği gibi sonradan yazıldığını düşünmektedir.

Hazleton, Hz. Muhammed'in onlu yaşlarında yaptığı ticari seyahatler sayesinde Yahudi ve Hristiyanların efsanelerini dinlediğini; köşe başlarında filozoflar, rahipler ve ateşli vaizler tarafından anlatılan Yedi Uyurlar, Hz. 'İşâ'nın hayatı gibi kıssalara hâkim olduğunu düşünmektedir. Böylesi vurgularla yazar, Hz. Muhammed'in nübüvveti sonrası vahiy bilgisine dayanan bu kıssaların asli kaynağının ticaret kervanlarıyla gittiği bölgelerde diğer din mensuplarından dinledikleri olduğunu ima etmektedir (ss. 81-84).

Hz. Muhammed'in Ebû Tâlib'in işlerindeki başarısı sebebiyle amcasıyla yakınlaştığını ve aralarında baba-oğul ilişkisi gibi bir ilişki kurulduğunu

anlatan Hazleton, Hz. Muhammed'in bundan cesaret alarak Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni' ile evlenmek istediğini ancak Ebû Tâlib'in bunu reddederek kızını başka biriyle evlendirdiğini kaydetmiştir. Hazleton'a göre Hz. Muhammed'in bu evlilikten muradı cemiyette çalışarak bir konuma gelmiş alelade bir fakir olmaktan kurtulup Ebû Tâlib'in damadı olarak yükselmek isteyişiydi. Ebû Tâlib ise kendine ait parası ve imkanları olmayan bir yetimle kızının evlenmesini uygun görmemişti. Neticede Hz. Muhammed'in reddedilişinin onun yararına olduğuna kanaat getiren Hazleton, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlenmesi bu büyük görevi üstlenebilecek kararlılığı ve cesareti gösteremeyebileceğini söylemektedir (s. 87). Öyle görünüyor ki Hazleton, her başarılı erkeğin arkasında bir kadının olduğu algısını nübüvvete de uyarlamıştır. Hz. Hatice ile Rasulullah'ın arasındaki evliliğin nedenleri hakkında batılı niyet okuyucuların "paralı dul sendromu" ve "psikanalitik yaklaşımla kadını, erken yaşlarında kaybettiği annesinin yerine koyma" iddialarından bahseden Hazleton bu iddiaların asılsız olduğunu ve Hz. Muhammed ile Hz. Hatice arasında gerçek bir aşk olduğunu ifade etmektedir (ss. 89-90). Hazleton, Hz. Hatice'nin bu evliliğe babasını ikna edemeyeceğini düşünmesi üzerine kız isteme merasimi öncesi babasına sarhoş olana kadar şarap ikram ettiğini, sarhoş olduktan sonra Hz. Muhammed'i ve amcası Hamza'yı çağırıp kız istemeyi böyle bir ortamda yaptığını dair rivayeti aktarmıştır. Ancak Hazleton, bu hikâyenin Hz. Muhammed'in dürüstlüğüne gölge düşürdüğünü ve Hz. Hatice'yi de küçümsediğini ifade ederek reddetmiştir (s. 93).

Hazleton; Hacerü'l-Esved'in yerine yerleştirilme görevinin Hz. Muhammed'e tevafuk etmesi üzerine insanların "O güvenilir biridir" demesi ve onun hakemliğine rıza göstermelerinde Hz. Muhammed'in sosyal konumunun etkisinden bahseder. Hazleton'a göre Hz. Muhammed; dürüst ve güvenilir olmasının yanı sıra Mekke'nin idarecilerinden olmaması nedeniyle tartışmasız hakem olarak kabul edilmiştir. Yazara göre böyle olmasa bu şeref onu diğerlerinin önüne çıkaracağı için onun hakemliğine rıza gösterilmeyecekti (s. 103).

Hazleton'ın Hz. Muhammed'in kırk yaşına geldiğinde Hira mağarasında yaşadığı muhteşem tecrübeyi anlamlandırma çabası içine düştüğü görülmektedir. Ona göre Hz. Muhammed'in duyduğunu zannettiği şey nöropsikiyatrideki "değişen bilinç durumları" ile alakalı olarak zihninde oluşan bilgiler olabilir. Hazleton; nöroloji alanındaki çalışmalara göre münzevilerin oruç tutmak, uykusuzluk ve meditasyon gibi beynin kimyasal aktivitesinde değişiklikleri beraberinde getiren ibadetlerin bu gibi durumları tetiklediğini dile getirir. Ancak "tıbbi maddecilik" denilen bedensel mekanizmalar lehine deneyimleri dışlayan indirgemeci yaklaşımın da

tuzağına düşmek istemez. Neticede Hz. Muhammed'in Hira deneyimindeki mecazları anlamaya çalışmakla bu tecrübeyi kısmen anlayabileceğimizi ifade eder (ss. 110-111). Ancak Hz. Muhammed'i yalancılıkla suçlamaz. Hazleton, ilk vahiy sonrası yaşanan fetret döneminde Hz. Muhammed'in yaşadığı sıkıntılı ruh halinden de bahseder. Hikâyenin, "vahiy bir barajın kapağının açılması gibi başlayıp sürmeliydi" gibi basmakalıp bir şekilde devam etmediğini; aksine iki senelik bir fetret ve sessizlik dönemi olduğunu dile getirir. Hikâyenin orijinalliğine dikkat çeker (s. 115).

Hazleton'un Boykot yıllarında Hz. Peygamber'in pasif direnişini Gandivari bir barışçıl direnmeye benzettiği görülür (s. 161). Habeşistan'a hicreti anlatmakla devam eden yazar, Necâşî'nin (Kral Negus) Müslümanlara yabancı tüccar statüsünde geçici oturma izni verdiğini, hakkında söylenen Müslüman olduğuna dair rivayetlerin doğru olmadığını iddia etmektedir (s. 154). Bu söylemiyle "Necâşî'nin desteğiyle büyüyen İslâmî tebliğ" söyleminde olan müsteşriklerden de ayrılmaktadır.

Boykot yılları ve Ğarâniğ hadisesini anlatan Hazleton, bu satırlarda Hz. Muhammed'in arabulucu tavrına dikkat çeker (s. 167). Hz. Hatice ve Ebû Tâlib'in vefatı sonrası isrâ ve miraç hadiselerine konuyu getirir. Bu hadise ile Hz. Muhammed'in "yalnızca sıradan bir insan" olmanın ötesinde artık "peygamberlik gömleğini tam olarak giymiş ve özel olarak taltif edilmiş önemli bir lider" haline geldiğini ifade eder (s. 185).

Klasik siyer yazımında odak noktası Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarıyken Hazleton bu savaşların sonrasındaki olaylara yoğunlaşmıştır. Yazar; Yahudi geleneklerine göre yetişmiş olması sebebiyle Bedir sonrası Kaynuka, Uhud sonrası Nadîr ve Hendek sonrası Kurayza kabileleriyle yaşanan olaylara daha fazla yer vermiştir. Yazar, Hz. Peygamber'in Medine'ye geldiğinde Yahudilerin Müslüman olmasıyla ilgili beklentilerinin yoğunluğundan bahseder. Onu hayal kırıklığına uğratan Yahudilere karşı Hz. Muhammed'i çeşitli bahanelere sığınarak acımasız kararlar almakla suçlar. Kaynuka Yahudilerinin sürgünü konusunda Kaynuka çarşısında Müslüman bir kadına yapılan saldırı olayının bahane edilmesinden dem vurur ve İbn Übey'in yalvarmaları sayesinde canlarını kurtardıklarından bahseder. Kiblenin Mescid-i Aksâ'dan Kâbe'ye dönmesinin ve beş vakit namazın Mekke'ye dönerek kılınmasını Hz. Peygamber'in Mekke'ye açtığı bir savaş ilanı olarak görür ve yakın tarihimizdeki Yahudilerin "Ey Yerusâlim! Seni unutursam sağ elim kurusun!" söylemlerine benzeterek dikkat çeken yorumlarda bulunur. Ona göre kible değişiminin bir Yahudi kabilesinin

sürgün edilmesinden hemen sonra olması⁴ Müslümanların Yahudilerden kopuşu anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in artık Medine'ye geldiği ilk günkü gibi Yahudilerden ümitli olmadığını ve artık beraber hareket edemeyeceklerini düşündüğünü ima eder (s. 247).

Nadîroğullarının sürgününü betimleyen Hazleton, bir kortej halinde çıkan Nadîroğullarının en güzel kıyafetleri ve boyunlarına doladıkları ziynet eşyalarıyla muzaffer bir edayla yürüyerek uzaklaştıklarından bahseder (s. 265). Dönemin şartlarını oldukça iyi anlamlandıran Hazleton yenik bir halde evlerinden mallarıyla çıkmalarına izin verilen sürgün bir milletin muzaffer bir edayla yürümesinin imkansızlığı ve anlamsızlığını genetik mirasına anlatamamış görünmektedir.

Hz. Muhammed'in evlilikleri meselesinde geniş izahlarda bulunan Hazleton, bu evliliklerin siyasi ittifaklar ve çeşitli gereklilikler çerçevesinde yapıldığını düşünmesiyle diğer oryantalistlerden ayrılır. Yazar; Hz. Muhammed'in, Batı dünyasındaki cinselliğe düşkün imajına rağmen heva ve heveslerinin, erkeklik arzularının peşinde olmadığını düşünmektedir. Hatta Hz. Peygamber'in ileri yaşta gerçekleşen evliliklerine atıfla sperm sayısının düşük olabileceği ve cinsel isteksizlik yaşıyor olabileceğini söylemektedir (s. 277). Ancak Hazleton, mesele Hz. Muhammed'in Zeyneb bint Caşş ile evliliğine geldiğinde rivayetleri onun aleyhine yorumlamaktan geri durmaz. Hz. Peygamber'in hevası doğrultusunda Zeyneb'in, evlatlığı olan Zeyd'den boşanmasını sağladığını ve milletin ağzına laf vermeden meseleyi çözmek adına vahyin emri doğrultusunda yapılan bir nikah izlenimiyle onunla evlendiğini söylemektedir (ss. 280-281).

Hazleton'un "Hz. Muhammed'in liderliğine karşı meydan okumalar siyasi rakiplerinden gelirken Hz. Aişe ile evliliği sonrası bu meydan okumalar korkutucu bir şekilde evinden gelmeye başladı." sözüyle Hz. Peygamber'e yeni bir rakip olarak Hz. Aişe'yi ihdas ettiğini görmekteyiz. Hz. Aişe'nin genç bir kız olarak yaramazlıklar ve yüzsüzlükler yaptığını iddia eden Hazleton, Hz. Muhammed'in bir babanın şımarık kızına müsamaha gösterdiği gibi bu yaramazlıklara müsaade ettiğini ve onun cazibesinden etkilendiğini iddia etmektedir (ss. 269-270). Hazleton İfk hadisesini Hz. Aişe'nin aleyhine kullanmasa da üslubundaki hakarete varan söylemleri *Peygamberden Sonra*

⁴ Siyer kaynaklarımıza göre bu bilgi yanlıştır. Nitekim kâblenin değişimi konusunda farklı tarihlendirmeler olmakla beraber kâblenin Bedir Savaşı öncesinde değiştiği, Benî Kaynuka sürgününün ise Bedir Savaşı sonrasında yaşandığı rivayet edilmektedir. Bkz. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir eṭ-Ṭaberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk* thk. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm (Kahire: Dâru'l Meârif bi-Mısır, 1967), 2/416, 480; Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâ'îl b. Şihâbiddîn Ömer ibn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. A'bdullah b. A'bdulmuḥsin eṭ-Turkî (Dâr'u Hicr li't-Ṭabâa't-i ve'n-Neşr ve't-Ṭevzî' ve'l-İ'lân, 1997), 5/45, 318.

(*Sünni-Şii Bölünmesinin Epik Hikayesi*) kitabının hazırlığı aşamasında Şii kaynaklardan çokça istifade etmiş olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Hendeke savaşına kısaca değinen Hazleton, hendeğin kazılması ve savaş için meydana gidilmeyip hendeğin arkasına saklanılmasının Medinelilerce bir şeref yoksunluğu olarak görüldüğünü iddia eder. Ona göre bu coğrafyada bilinmeyen bu taktik düşmanın karşısına çıkmaya cesaret edememe sebebiyle aşağı görülür. Medineliler bu durumdan rahatsızdır. Mekkeliler de bunu kullanarak onlara seslenir ve erkekliklerini sorgularlar. Medinelilerden bu bağırsılara karşı hendeğin karşısına geçmek isteyenler olduysa bile karşıdaki büyük orduya galip gelinemeyeceği düşüncesiyle bu harekete cesaret edemezler. Nihayetinde savaş sırasında Nua'ym b. Mesû'd'un Müslüman olması ve üstün emekleri sonucu yıkılan ittifaklar, çölün zor iklimi ve gelen fırtına sebebiyle müşrik ordusu geri döner (ss. 287-290). Saatler sonra Cebrail vasıtasıyla gelen vahiy sonucu yeni hedefin Kurayza Yahudileri olarak belirlendiğini söyleyen Hazleton, görünen sebebin Benû Kurayza'nın müşriklerle ittifak yapmayı düşünmüş olmaları olduğunu ancak arka planda sebebin Hz. Muhammed'in şahsi hayal kırıklığı olan Yahudilerin İslam'ı hala kabul etmemiş olmaları olduğunu ima eder (s. 290). Benû Kurayza'nın cezasına hüküm verenin Hz. Peygamber olduğunu, bu katliamın Hz. Peygamber'in üzerine kalmaması için ölüm döşeğindeki bir adamın üzerine yıkılmış olabileceğini söyler. Hazleton'a göre en masum seçenek olarak Kurayza'nın hakem olarak Evs'ten birini istediğini ancak Hz. Muhammed'in Evs kabilesinden kimin hakem olacağına karar veren kişi olduğunu söylemiştir. Ayrıca yazar, Şa'd b. Muâ'z'ın hayatı boyunca meseleleri kan ile çözen yapıda biri olarak hendeği savunurken yaralanmış ve öç alma duygusuyla yanan bir kimse olduğunu düşünmektedir (s. 293). Oysaki Şa'd b. Muâ'z Evs'in lideriydi. O hayattayken Evs kabilesi gündeme geldiğinde ondan başka çağrılacak kimse yoktu.

Hazleton; Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethettikten sonra oraya yerleşmediğini, orada bir cami ve saray yapmadığını, bir hanedan kurmadığını ve Medine'ye döndüğünü anlatır (s. 325). Ona göre Mekke'nin fethiyle lider olan Hz. Muhammed, kendisine bir saray ve harem edinmemiş olsa bile Medine'de cariyesi Mâriye ile ayrı bir köşede kendisine mahremiyet imkânı oluşturmasına çalışmıştır (s. 333).

Örtünme meselesine değinen Hazleton; Kur'an'ın örtünmeden bahsetmediğini, yalnızca Hz. Muhammed'in hanımlarının bir örtü arkasından konuşmasına dair hükmün olduğunu söylemektedir. Öyle görünüyor ki Hazleton en-Nür suresinin 31. ayetini görmemiş veya görmezden gelmiştir. Ona göre başörtüsü; Hz. Muhammed'den sonra üretilmiş, aristokrat

kadınların iş yapmak zorunda olmadığına işaret eden bir çeşit aksesuardır (s. 332).

Hz. Muhammed'in Mâriye ile ilişkisini farklı bir kurgu ile anlatan Hazleton, Mâriye'nin bir cariye olarak Mescid-i Nebevî'nin yanında bulunan odacıklarda kalmadığını, şehrin dışında ona ayrı bir ev tutulduğunu ve Hz. Muhammed'in onunla sık vakit geçirdiğini iddia etmektedir. Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in hiç doğmamış olduğunu savunan yazar, bu düşüncüyü Hristiyanlar için önemli olan Meryem ile Muhammed'in bir çocuğu olarak nitelendirdiği tek tanrılı İbrahim'in doğumuyla ilgili hayali bir hikâye olarak değerlendirir (s. 334).

Hazleton, Hz. Muhammed'in Uhud Savaşında aldığı yaraların, ömrünün son döneminde migren benzeri baş ağrılarına sebep olduğunu düşünmektedir. Bu baş ağrılarının, ışık ve sestten rahatsız olmaların sonraları migren sancısından öte ölümcül bir hastalığa işaret edercesine arttığını ve tam bir bakteriyel menenjit vakası özelliği gösterdiğini söylemektedir. Bu hastalığı mezarlıklarda geçirdiği uzun gecelere bağlamış, yönetici olmanın gereği karşılaşılan enfeksiyonlara karşı Hz. Muhammed'i savunmasız bıraktığı ifade etmiştir. Ona göre Uhud Savaşı sırasında aldığı yaranın oluşturduğu kılcal çatlaklardan omuriliğe kadar ilerlemiş olması mümkün olan bakteriler iltihaba neden olmuş ve Hz. Muhammed ölümcül menenjit hastalığına yakalanmış olabilir (ss. 348-349). Hz. Muhammed'in Hz. Aişe'nin odasına defnedilmesinin Hz. Ebü Bekir'in değil de Hz. Ali'nin fikri olduğunu ve Hz. Ebü Bekir'in cenaze törenini hilafetinin teyidine dönüştürmemesi için aldığı bir önlem olduğunu düşünen Hazleton, bu sebeple Hz. Ali tarafından alınan kararla Hz. Muhammed'in sessiz sedasız defnedildiğini ifade etmektedir (s. 361).

Kitabın genel değerlendirmesinden önce tercümenin genel bir değerlendirmesini yapmak istemekteyiz. Nitekim müellifin Hz. Muhammed'in ticaret ahlakından bahsettiği satırlarda "Kazandığı komisyonları fakirlere yardım eden derneklere verdi." (s. 91) ibaresini okuyunca Hazleton'un o dönemde dernek gibi yapılanmaların varlığını iddia etmeyecek kadar dönemin şartlarından haberdar olduğu kanaatiyle metnin orijinaline yöneldik. İlgili satırlarda dernek ifadesi bulamadığımızı,⁵ bunun tercümanın bir hatası olduğu kanaatine ulaştığımızı bildirmek isteriz. Buna ilaveten ilk vahyin indirilmesinde orijinal metinde "Recite!"⁶ kelimesiyle "Oku!" manası verilmeye çalışılmış; ancak mütercim bu kelimeyi "Anlat!" (s. 106) diye tercüme etmiştir. Ayrıca çevirmen Erdal Bodur'un orijinal

⁵ Lesley Hazleton, *The First Muslim - The Story of Muhammad* (London: Atlantic Books, 2013), 65.

⁶ Hazleton, *The First Muslim - The Story of Muhammad*, 78.

metindeki “Hafsa”⁷ ismini “Hafize” (s. 268) şeklinde tercüme etmesini, “Hacer” ismini de tercüme etmeden “Hagar”⁸ şekliyle bırakmasını anlamlandıramadık. “Hanîf” kavramını da “Hanefî” (s. 96) olarak tercüme etmesi dolayısıyla bizlerde, mütercimim daha önce bir siyer kitabı okumamış ve İslâm literatüründen uzak bir mütercim olduğu kanaatini doğurmuştur.

Kitabın genel bir değerlendirmesini yapmak gerekirse müellifin kitabına aldığı bazı rivayetlerin kaynağını belirtmediğini, kitabın arka kısmında toplu olarak verilen kaynakçanın içerikteki tüm rivayetleri kapsamadığını belirtmekte fayda vardır. Örneğin 48. sayfadaki Şakku’ş-şadr hadisesiyle ilgili tebşiratı reddetme gerekçesi olan rivayetlerin kaynağı ilgili bölümde bulunmamaktadır. Bu yöntemin oluşturduğu sisli ortamda yazarın özgürce hareket ettiğini ve rivayetlerle fikirlerin karıştığını düşünmekteyiz. Dolayısıyla eserin akademik üsluba uygun şekilde kaynaklandırılmasında fayda vardır. Eserin baştan sona bir siyer iddiasıyla yazıldığını ve bu iddiaya uygun şekilde kurgulandığını görmekteyiz. Ancak kitabın statüsel kurgusunda bazı hataların bulunduğunu düşünmekteyiz. Örneğin “Sürgün” bölümünün Medine’ye hicret ile başlayacağını beklerken bi’setin ikinci yılı Mekke’deki genel davet süreciyle başladığını görmekteyiz. “Lider” bölümünün de Medine döneminden başlayacağı beklenirken Mekke’nin fethiyle başlaması, Hazleton’ın Hz. Muhammed’i İslam’ın lideri olarak değil de Arap ulusunun lideri olarak konumlandırmasından kaynaklanıyor olabileceğini düşünmekteyiz. Hz. Peygamber’i çeşitli uygulamaları vesilesiyle tarihi şahsiyetler ve fikir akımlarıyla ilişkilendiren yazar çoğunlukla Makyavelizm benzetmesinde bulunarak Hz. Peygamber’i çıkarıcılıkla suçlamaktadır. Eserdeki statüsel kurgunun arka planında Hz. Peygamber’in yükseliş arzusunda olduğu propagandası sezilenmektedir. Hazleton’ın 2013 yılında düzenlenen *TED Global*’de yaptığı “İnancın Temeli Şüphe” konuşması⁹ *İlk Müslüman* kitabının tanıtımı mahiyetindedir. Bu konuşma sayesinde kitap Amerika’da çok satanlar listesinde birinci sıraya yükselmiştir.¹⁰ Ancak eserin içeriğinde Hz. Peygamber’in ilk vahiy tecrübesindeki yazarın objektif tutumunun kitabın ana temasında ve satır aralarında sürdürülmediğini düşünmekteyiz.

⁷ Hazleton, *The First Muslim - The Story of Muhammad*, 212.

⁸ Hazleton, *İlk Müslüman, Hz. Muhammed’in Hikâyesi*, 95; Hazleton, *The First Muslim - The Story of Muhammad*, 69.

⁹ https://www.ted.com/talks/lesley_hazleton_the_doubt_essential_to_faith? (27.11.2023).

¹⁰ Akpınar, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed Algısı*, 27.